

Titel: Journalen NB21

Citation: "Journalen NB21", i *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K24*, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2007 . Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-nb21-txr-shoot-id271a7ac3-b755-4aad-81be-39c4b53f18c2.pdf> (tilgået 17. juli 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K24

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.
[Læs CC0-erklæringen](#)

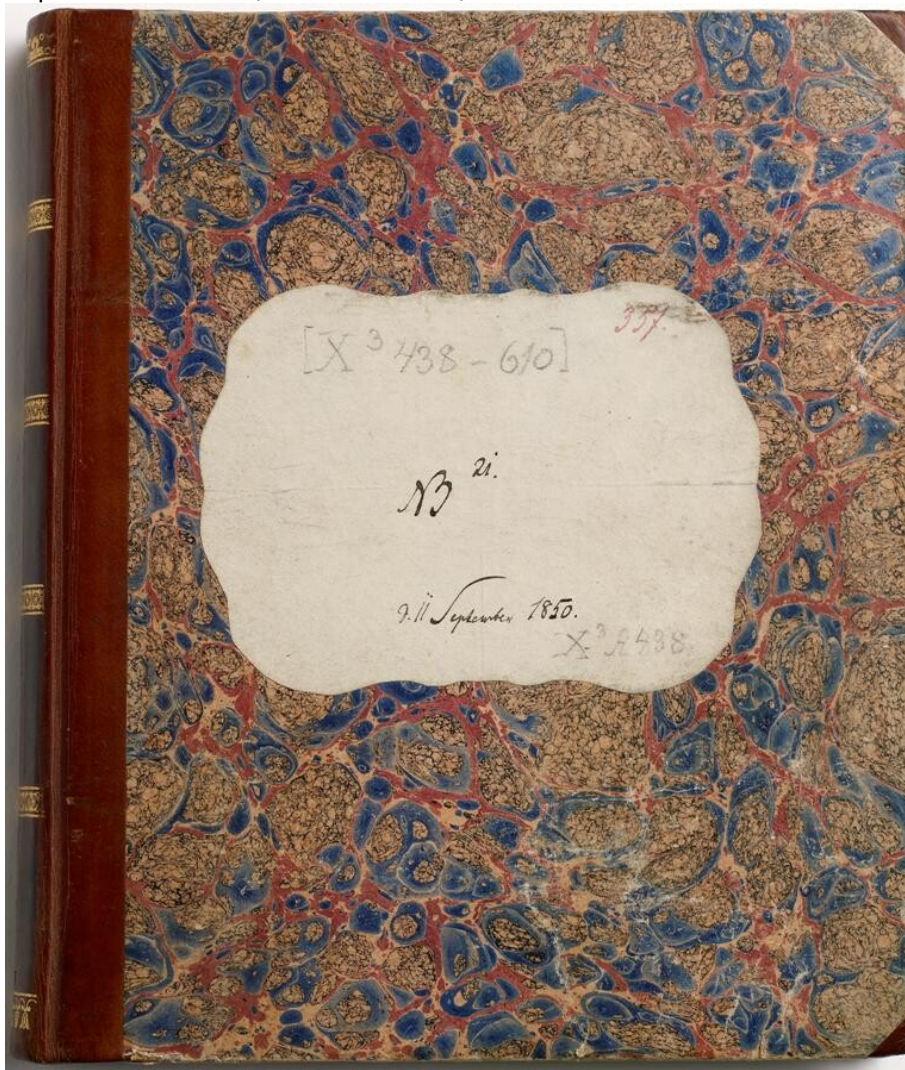
Tekstredøgørelse

1. Manuskriptbeskrivelse
2. Datering og kronologi 10
3. Indhold 11

1. Manuskriptbeskrivelse

Journalen NB21 er en indbundet protokol i kvartformat, af SK mærket »NB²¹«. Den befinder sig i Kierkegaard Arkivet (KA) på Det Kongelige Bibliotek.

- NB21 1 Halvbind med ryg og hjørner af lysebrunt skind og med blankt, rødligt marmoreret overtrækspapir. Tresidet marmoreret snit. Ryggen er dekoreret med seks forgyldte bånd. Hæftet med tråd af naturfarvet hørgarn på snore af sejlgarn. Bindets mål er 175 × 213 × 22 mm.* Midt på forpermen er klæbet en firkantet etiket med bølgekant og påskriften »NB²¹« samt datoen »d. 11 September 1850.« (se illustration 1).



1. Journalen NB21, etiket på bindets forside
Øverst til højre på etiketten har Henrik Lund med rødt blæk skrevet nummeret »357.«, journalens nummer i *L-fort.* Øverst til venstre har udgiverne af *Pap.*

med blyant tilføjet optegnelsesnumrene »[X³ A 438-610]«, og nederst til højre »X³ A 438«. På forpermens inderside er i øverste venstre hjørne indklæbet en trykt etiket, hvis motiv er en bog med påskriften: »**L. C. MÖLLER** | Bogbinder & Papirhandler | Graabrödretorv N^o 97.« Til højre herfor er med blyant anført protokollens omfang »1½« bog og dens pris »5M 12ß«. *

Bogblokken består af 140 blade i 4^o fordelt på 9 læg (okterner).* Journalen er fra bl. 4 med blyant pagineret 1-273 på rectosiderne; bl. 140 også på versosiden (s. 274).

Lægfordeling: læg I: 14 blade (okterne, hvor de to første blade er fastklæbet til forpermen; pagineret 1-[22]), læg II-VIII: 16 blade (pagineret 23-[246]), læg IX: 14 blade (okterne, hvor de to sidste blade er fastklæbet til bagpermen; pagineret 247-274).

Papir: glat skrivepapir. Mål: 172 × 206 mm.*

Bladene er foldet på langs, således at yderspalten udgør ca. 1/3 af siden.

Inderspalten rummer hovedteksten, yderspalten marginaltekst, der omfatter dels tilføjelser og anmærkninger til hovedspaltens tekst, dels indledende stikord med overskriftkarakter, hvis formål har været at lette orienteringen i journalen. Bl. 1-3 er ikke foldet.

Bl. [1v]-[3v] er ubeskrevet, og s. 185 er kun halvt beskrevet.

Skriften er nygotisk med latinske indslag. Etikettens tekst er skrevet med latinsk hånd. Otte optegnelser (NB21:2, 14, 16, 39, 47, 77, 122 og 141) er indført med distinkt latinsk hånd (se fx illustration 3 i SKS 24, 76-77). Desuden benyttes latinsk hånd ved latinske og franske ordformer samt undertiden som skønskrift i forbindelse med navnestof og overskrifter.

Forpermens inderside er beskrevet med en indholdsfortegnelse i næsten hele sidens bredde (NB21:2).

På s. 187-[188] og [198]-199 løber marginaltilføjelserne NB21:121.a og NB21:125.b over begge sider, og på s. 23 afsluttes marginaltilføjelsen NB21:16.a i hele sidens bredde (se illustration 1 i SKS 24, 18-19). I

optegnelserne NB21:12, s. 19, NB21:31, s. 43, NB21:48, s. 71, NB21:88, s. 139, NB21:110, s. 171, og NB21:157, s. 259, er der tilføjet tekst, der fortsætter ud i marginen.

De fleste af journalens overskrifter er fremhævet ved understregning. I NB21:12 er et enkelt ord i overskriften (»**vult**«) dobbelt understreget. SKs håndskrift varierer i størrelsen, og særlig en enkelt overskrift er skrevet med større skrift end den omgivende tekst: NB21:69 »Det Nye«. Stedvis er enkelte ord i den løbende tekst understreget.

Optegnelserne i journalen adskilles indbyrdes af dobbeltkors. Hvor en optegnelse indledes på en ny side, sættes der oftest et ekstra dobbeltkors øverst på siden foran optegnelsen. Til intern opdeling af en optegnelse anvendes i NB21:83 to asterisker.

Der er i hele journalen en del mindre korrektioner i form af overskrivninger, sletninger og tilføjelser. Undertiden indvises mindre tilføjelser med kiler eller krøllede parenteser i hovedteksten. Større sletninger ses på s. [124] (5 ord), s. [142] (5 ord) og s. [226] (1½ linje). Slettede dobbeltkors, hvor en først afsluttet optegnelse videreføres, forekommer i NB21:124 og 142. Sletning med blyant er foretaget af enkelte ord og bogstaver på s. 9, [10], [46] og 49; på s. 29 er et komma tilføjet med blyant.

Optegnelsen NB21:35, s. [52]-53, er på skrå af siden markeret med en blækstreg. Overstregningen er foretaget af H.P. Barfod, der i marginen s. [52] ud for optegnelsens begyndelse har skrevet »Anvendt« (se illustration 2 i SKS 24, 30-31).

Ud for slutningen af hver optegnelse har *Pap.*-udgiverne med blyant noteret optegnelsens nummer i *Pap.* I øverste højre hjørne af bl. [1r] har Henrik Lund med rødt blæk skrevet nummeret »357«.

(L-fort. + B-fort. 357; KA, A pk. 25; *Pap.* X 3 A 438-610)

2. Datering og kronologi

Journalen NB21 er ifølge etiketten på bindets forside taget i brug den 11. sept. 1850. Den er afsluttet senest den 13. nov. 1850, hvor journalen NB22 påbegyndes.

Af journalens 164 optegnelser er kun NB21:1 dateret, mens to andre indeholder referencer, som muliggør en nøjere kronologisk bestemmelse. Optegnelsen NB21:121 har således overskriften: »Min Samtale med Biskop Mynster d. 22 Oct. 1850. efter at han havde læst Indøvelse i Christendom.« I NB21:139 hedder det: »Det er ofte bemærket (og ogsaa idag af Pastor Visby i Prædiken om den ubarmhjertige Medtjener, hvoraf han tog Anledning til at prædike om Fjendskab) at just en lille Ubetydelighed meest hidser Lidenskab.« Det betyder, at SK var til højmesse i Vor Frelsers Kirke den 22. søndag efter trinitatis, dvs. den 27. okt. 1850, og at optegnelsen er nedfældet samme dag. *

3. Indhold

Et godt stykke inde i NB21 forestiller SK sig, at en såkaldt »Overlegen« påtog sig at gøre alt for et barn eller en ung pige, udvirke alt det, de ikke selv formåede, men på den ene betingelse, at de skulle være »glade og fornøiede paa deres uskyldige Viis«. Begyndte de at blande sig eller give udtryk for deres taknemmelighed, havde de brudt pagten, thi – ville den overlegne sige – »det er ikke det jeg ønsker, men blot at gjøre Eder glade«.

SK forklarer, at den lille fortælling skal illustrere »Forholdet i den milde Xstd«, hvad han uddyber med følgende kommentar:

Individet lader Xstus have gjort Alt, hvilket jo ogsaa gjælder ubetinget for al sand Xstd, men Individet lever saa barnligt beskjeftiget med Livets øvrige Indhold, stolende paa, at det med Saligheden det besørger Xstus for det, og det har blot at være glad. Individet bliver end ikke saa indadvendt, at det uroliges af den Tanke, om denne Tryghed og Sorgløshed ikke kunne være en ugudelig Letsindighed. (NB21:110).

Over for denne milde kristendom anbringer SK den strenge, hvis kendetegn er »Xsti Efterfølgelse«. Heller ikke i dette tilfælde formår mennesket det mindste i forhold til Kristus, »men uagtet dette er saa, eller just fordi dette er saa, siger saa Xstus ligesom til den Enkelte: vil Du nu takke mig, saa bliv min Efterfølger. / Saa bliver Gjenfødselen Alvor. Saa fremkomme ogsaa alle Collisionerne med Omverdenen, hele Lidelsen« (NB21:110).

At den milde kristendom ikke er identisk med den sande kristendom, er et gennemgående tema i NB21, der af samme grund nærer udtalt skepsis over for enhver verdsliggørelse af kristendommen. SK kritiserer i den forbindelse som oftest magthaverne for deres selviske eftergivenesshed, men kan også udvide kritikken til at gælde noget så uindfangeligt og diffust som nationalkarakteren:

At skulle anbringe Idee i Danmark

er det besværligste Arbeide man kan tænke sig; thi Danmark er omtrent i meest Afstand fra Idee. Landets Ulykke er endda ikke at det er lille, men vel at Alt er en vis *jævn Velvære*, en Forgudelse af dette til en vis Grad. Men en større Afstand fra Idee er ikke mulig. (NB21:22).

Gentilvejebringelsen af den sande kristendom i en kultur, der kalder sig kristen, men som for længe siden har mistet indtrykket af kristendommens radikalitet (NB21:63), nødvendiggør resolute og dramatiske modtræk i form af den efterfølgelse, hvis betydning kristenheden har fået trængt i baggrunden. Da de egentlige martyriers tid er omme som følge af den generelle humanisering af den religiøse livsverden, kræves der nu »Længde-Martyrier« (NB21:69): »Lad *Efterfølgelsen* komme igjen – og *Forfølgelse* skal snart følge efter.« (NB21:58). SK er sig fuldt bevidst, at en sådan fordring ikke blot vil blive opfattet som en anakronisme, men også påkalde sig teologisk kritik, idet man nærmest opfatter det som en blasfemisk overdrivelse, når nogen forsøger at følge Kristus efter (NB21:9). Mynsters forkyndelse er da også blot et pænhedernes paradenummer (NB21:30), hvormed han prædiker »Xstd. ind i et Sandsebedrag og fast i et Sandsebedrag« (NB21:15; jf. NB21:12). Et tilsvarende sansebedrag ligger til grund for hans »Regjeringskunst«, der er et maskeret magtbegær og altså kristendommens »diametrale Modsætning« (NB21:10; jf. NB21:15). Mynster har angiveligt helt mistet sansen for de idealer, som SK digterisk opflamende har fremstillet i værk efter værk (NB21:127), og personificerer en dannelseskultur, hvis forhold til kristendommen er inkongruent:

Middelalderen meente, at det Christelige var: Forsagelse, Dødelse, Askese.

Mynster mener vel saa omtrent (og dette er overhovedet det Moderne) at det Christelige er: Dannelse. Men dette Begreb Dannelse saadan udendvidere er yderst misligt, og maaskee endog Xstd. lige stik imod, naar det nemlig bliver Nydelse, Forfinelse, blot human Dannelse. Skulde det Christelige være Dannelse saa maatte det da blive Charakter-Dannelse, eller Dannelse til at være Charakter. (NB21:143).

Modstillingen mellem middelalder og modernitet angår ikke kun vidt forskellige epoker, men især vidt forskellige principper, det ene autentisk og uforsonligt, det andet forsonligt og usandt. Den spænding, som principperne oparbejder imellem sig, udløser SK i sin kritik af kristendommens korrumperede forvaltere, kirkelige embedsmænd og fortravlede præster, der utrætteligt bidrager til at »canonisere Spidsborgerligheden« (NB21:23). Storstilet ironiseres der i flere af journalens optegnelser over den moderne præstemand, der drevet af særdeles dennesidige bekymringer løber »fra Herodes til Pilatus« (NB21:26) for at ende som en »geistlig-verdslig Hermaphrodit« (NB21:72; jf. NB21:27; NB21:60). Ligeledes anholder SK »Præsteforedragets Sviig« (NB21:24) og kirkegængernes tiltagende affektation (NB21:73) og fremsætter det forslag, at man i kirken hvert år oplæser »hele det N. T. (undtagen maaskee Aabenbaringen)« og supplerer med »Prædikener af Kirkens rettroende Lærere fra de forskjellige Tider« (NB21:92). Endvidere foreslår SK, at der indføres en »Bod og Bededag«, hvor man redeligt kan vedgå sin formildelse af kristendommen, så man undgår at »gøre Nar af Gud« (NB21:105; jf. NB21:65). Mere spidsfindige arrangementer kan imidlertid komme på tale:

Lad Mynster en Søndag, istedetfor selv at holde en Prædiken, tage een af Luthers især en af de karakteristiske og læse høit – og det Hele skal lyde som en Satire over Mynster, med mindre han da iler med at gjøre en lille Indrømmelse sig selv betræffende. (NB21:91).

SKs egen læsning af Luthers prædikener kan følges i journalen. Undertiden påpeger han en »Inconseqvents« (NB21:74) eller anholder en tanke, der ikke er sat »rigtigt sammen« (NB21:135; NB21:159), men Luthers teologiske redelighed og personlige mod fremhæves dog ufortrødent. Journalen bærer også præg af anden læsning. Hos den tyske præst og salmedigter Chr. Scriver finder SK en bemærkning, som han synes passer på sit eget liv (NB21:6; jf. NB21:89). Seneca citeres for nogle af sine prægnante, livsvise formuleringer (NB21:14; NB21:39; NB21:155), Aristoteles for en bemærkning om venskab (NB21:66), som SK har fundet hos Montaigne, der læses løbende og almindeligvis med tilslutning (NB21:19; NB21:38; NB21:61; NB21:71). Montaignes bemærkninger om det uberettigede i at knytte skam til det seksuelle må SK dog tage afstand fra: »Undseelse« er ikke uden videre blot »Snerperie«, idet der i selve »Avle-Akten« også er et »skaberisk Moment tilstede, som maa henføres til Gud« (NB21:59). Et nyere bekendtskab er John Wesley, der vinder SKs bifald med sit forslag om, at præsterne burde kunne redegøre for de grunde, som de måtte have til at tro sig kaldet af Gud (NB21:75). At samme Wesley om metodisternes salmer hævdede, at det ikke var »disse elendige Knittelvers, men Sange, der snarere kunde gjøre en Kritiker til Christen end en Christen til Kritiker«, tiltaler ligeledes SK: »Det er godt sagt af Wesley« (NB21:76). Da han erfarer, at Wesley, som længe havde været ugift og begået en bog om enlig stand, rådførte sig med sine venner for at skaffe sig et motiv til at gifte sig, kølnes SKs sympati kraftigt: »See dertil har man Venner, det er hvad jeg altid har sagt« (NB21:81).

Ældre franske teologer og forfattere spiller i NB21 en ret fremtrædende rolle. SK læser om Bernhard af Clairvaux, der snart roses (NB21:144), snart skoses (NB21:147), snart blot citeres ukommenteret (NB21:154). I optegnelserne møder man tillige Pierre Abélard (NB21:149) og Blaise Pascal (NB21:100-102; NB21:104), hvis virkningshistorie også beskæftiger SK (NB21:163). J.J. Rousseaus ord om nødløgnen anfører SK på fransk, men har dem fra sin læsning af Richard Rothe (NB21:117). Samme Rothe nyder i øvrigt den tvivlsomme ære at blive fremhævet for sin behjertede, men teologisk noget naive forklaring på, at når Jesus forblev ugift, var det fordi, han ikke kunne finde en jævnbyrdig partner. »Fortræffeligt!« udbryder SK ironisk (NB21:112).

Optegnelser af den mere selvbiografiske karakter er også rigeligt repræsenteret i denne journal, hvor SK genfortolker nogle af de til dels traumatiske erfaringer, som han har gjort i både offentlige og private sammenhænge. Et tydeligvis uforandret smertepunkt er sammenstødet med *Corsaren* og den deraf følgende »Pøbel-Voldsomhed« (NB21:12), men berørt bliver også den udeblevne »Anerkjendelse« (NB21:4), der står i et oprørende misforhold til den anerkendelse, som *Corsarens* tidligere redaktør, M.A. Goldschmidt, kan glæde sig over (NB21:152). I en vemodig profeti udfolder SK, hvorledes middelmådige eftersnakkere engang vil kunne videreføre og profitere af hans produktion (NB21:158; jf. NB21:32). Blankt bekender han, hvorledes han »i et enkelt Mismods Øieblik« kunne være fristet til at mene, at Styrelsen havde været alt for hård imod ham: »Min Lidelse er, at jeg i en vis lavere Forstand ikke ret er Msk, jeg er altfor meget Aand. Jeg har intet Tilhold hos Andre. Aldrig har jeg til noget eneste Msk. sagt eet eneste Ord, om hvad jeg egl. lider – jeg kan det ikke. Gud er mit eneste Tilhold. See derfor har han mig saa frygteligt i sin Magt« (NB21:46). Nogle optegnelser senere skitserer SK, hvorledes hans livshistorie kunne have formet sig under mere normale omstændigheder, men hans »naturlige Udvikling« blev brat standset og alt forandret, da han stillede sig selv det spørgsmål: »er Du en Xsten« (NB21:52).

De personlige tilbageblik ledsages ofte af refleksioner over SKs forestående »Operation« (NB21:41), hans

»Polemik« (NB21:136) og taktiske refleksioner i øvrigt (NB21:25). Under den programmatisk overskrift »Hvad jeg har villet og vil« fremfører SK, at han aldrig har tilstræbt at »føre Sagen ud i det Pietistiske« (NB21:77; jf. NB21:114), men derimod i redelighedens navn insisteret på en eksistentiel overensstemmelse mellem forkyndelsen og forkynderen, der hver især skal være mærket af den kompromisløshed, som karakteriserer de nytestamentlige tekster: »Det Nubrugelige er at udelade de Existenten anstrengende Steder af det N. T. Man fortier dem – og saa indretter man sig paa lettere og billigere Vilkaar. Man mener maaskee, at da vi ikke omtale disse Steder, saa veed Gud heller ikke, at de staae i det N. T.« (NB21:99). En sådan praksis er en »Conspiration mod den hellige Skrift« (NB21:108), hvorfor SK ser sig nødsaget til at optræde som et »Correctiv«, hvad han helst i virkeligheden havde været foruden (NB21:85).

I journalen kommenterer og præciserer SK flere steder såvel det overordnede sigte som enkelte partier i sine egne skrifter. Berømt er bemærkningen om den kritik, som han i magisterafhandlingen *Om Begrebet Ironi* rettede mod Sokrates, fordi han ikke havde sans for »Totaliteten« og kun »numerisk saae paa de Enkelte«: »O, jeg hegelianske Daare, just dette er det store Beviis for, hvor stor en Ethiker Sokrates var.« (NB21:35). Kommenteret bliver også betydningen af den sande selvbekymring, som den fremstilles af Climacus (NB21:64), hvis forbindelse til Anti-Climacus ligeledes bliver indkredset (NB21:113).

Mest plads optager dog SKs bemærkninger om modtagelsen af *Indøvelse i Christendom*, der var udkommet den 25. sept. 1850 og angiveligt havde rystet flere af sine læsere. SKs gode ven, J.F. Giødwad, tilkendegav således, at værket med sine ideale fordringer formentlig ville afskrække »een og anden theol. Candidat« fra at blive præst (NB21:83, jf. NB21:86), mens stiftprovst E.C. Tryde mente, at SK overdrev i sin kritik af prædikeforedragets karakter af »Betragtning« (NB21:88). Anderledes forsonligt reagerede F.C. Sibbern, der kunne fortælle SK, at nogle havde opfattet dele af *Indøvelse i Christendom* »reent comisk« og som følge deraf gjort gældende, »at Geistligheden burde skride ind, saa alvorlig var Sagen« – hvorpå Sibbern selv havde vanskeligt ved at holde latteren tilbage (NB21:133).

Meget at more sig over var der til gengæld ikke, da SK den 22. okt. 1850 talte med Mynster om *Indøvelse i Christendom*, hvorom han aflægger rapport i journalens længste optegnelse (NB21:121). Under indtryk af en samtale med Mynsters svigersøn, Just Paulli, der kunne fortælle SK, at den bedagede biskop forbitret havde kaldt *Indøvelse i Christendom* for en »vanhellig Leeg med det Hellige«, havde SK indstillet sig på en drøj irettesættelse. Mynster er imidlertid venlig og reagerer blot fraseagtigt forekommende ved at sige, at enhver fugl jo nu engang synger med sit næb, hvorved han får afpareret SKs kritik og nok engang lader den milde og usande kristendom fejre triumf. Nogen tid senere bemærker SK da også lakonisk om sig selv og Mynster: »... At jeg har Ret, det veed i Grunden Alle – ogsaa Biskop Mynster. At jeg ikke faer Ret, veed vi Alle – jeg ogsaa.« (NB21:134).